

**LECTURA ȘI FORMAREA
COMPETENȚEI LECTORALE**

Teorie, cercetare, aplicații

Contribuția autorilor

Prof.univ. emerit dr. Ioan Neacșu, Introducere, capitolele I,II, III și Epilog

Prof.dr. Antonia Damian, secțiunea B, capitolele IV, V

Prof.univ.dr. Ioan Neacșu și prof.dr. Antonia Damian, Secțiunea C

IOAN NEACȘU

ANTONIA DAMIAN

**LECTURA ȘI FORMAREA
COMPETENȚEI LECTORALE**

Teorie, cercetare, aplicații

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2021

Colecția ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Referent științific: Prof. univ. emerit dr. Dan Potolea, Universitatea din București.

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEACȘU, IOAN**

**Lectura și formarea competenței lectorale : teorie,
cercetare, aplicații** / Ioan Neacșu, Antonia Damian. -
București : Editura Universitară, 2021

Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1269-0

I. Damian, Antonia

028

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062812690

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2021
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47 / 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

LECTURA – UNIVERS DESCHIS ÎNTREBĂRILOR	8
Premisele unui răspuns bine argumentat.....	10
CAPITOLUL I. CURRICULA ȘCOLARĂ ȘI UNIVERSUL LECTURII ÎN GIMNAZIU	15
1. Corpusul și articulațiile curriculei gimnaziale- repere constructive	15
1.1. Concepte, obiective, factorialitate explicativă	15
1.2. Educația școlară și formarea de competențe lectorale. Definiție și taxonomii	17
1.3. Conținutul lecturilor școlare: dublul statut de surse și resurse.....	26
2. Procesele de lectură – optimizări prin strategia transpunerii didactice.....	27
3. Lectura elevilor în evaluările internaționale – repere comparative	29
4. Modele explicative pentru formarea conduitei lectorale	36
4.1. Teoria învățării limbii în perioada sensibilă	36
4.2. Teoria organizatorilor cognitivi în învățarea lecturii	37
4.3. Modelul învățării depline și limitele lecturii în școală.....	38
4.4. Modelul învățării experiențiale	39
4.5. Modelul învățării lecturii orientate spre dezvoltarea gândirii critice	39
4.6. Teoria învățării cu ajutorul hărților mentale	31
CAPITOLUL II. COMPETENȚA LECTORALĂ: FOCALIZĂRI PE VECTORI DE ACȚIUNE	47
1. Textul lecturii – suport deschis cunoașterii de sine	47
2. Profesorii – formatori constructori ai competențelor lectorale	53
3. Strategii de inițiere în formarea competențelor lectorale.....	57
CAPITOLUL III. UNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE CU IDENTITATE CURRICULARĂ – ÎNTEMEIERI DIDACTICE.....	64
1. Elemente de metodologia lecturii basmelor, poveștilor, legendelor	64
2. Lectura textelor lirice – o minimă poetică metodologică	71
3. Lectura textelor nonliterare-dialogul cu semne, imagini și simboluri	76

3.1	Repere interogative orientative	76
3.2	Simbolurile - un limbaj cu valori specifice	77
3.3	Practica lecturii textelor descriptive+ simboluri: repere semiotice de inițiere	80
4.	Lectura textelor scrise sub formă de notițe, note și teme.....	82
5.	Lectura textelor cu valori artistice și interdisciplinare	86
6.	Lectura presei scrise în social-media pentru copii.....	90
CAPITOLUL IV. CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL LECTURII – DESIGN ȘI METODOLOGIE		94
1.	Deschidere la problemă	94
2.	Lectura și biblioteca azi - concepte necesare cercetării empirice	95
3.	Interogații în orizontul cercetării concrete.....	97
4.	Repere privind scopul și obiectivele cercetării	98
5.	Variabilele cercetării.....	100
6.	Ipotezele cadru ale cercetării	102
7.	Eșantionul. Eșantionarea. Caracteristici	106
8.	Metode, tehnici și instrumente de cercetare și colectare a datelor.....	109
8.1.	Observația psihopedagogică.....	109
8.2	Metoda anchetei pe bază de chestionar.....	110
8.3.	Metoda anchetei pe bază de interviu - exploratoriu	113
8.4.	Focus-grupul	114
8.5	Studiul de caz.....	114
8.6	Fișa de evaluare a competenței lectorale - metodă analitico-sintetică relevantă.....	115
8.7	Metoda narativă - model de exercițiu investigativ cu rol explicativ	116
8.8	Studiul documentelor școlare.....	118
CAPITOLUL V. REZULTATE. INTERPRETĂRI ȘI SUCCINTE COMENTARII		119
1.	Conduite educaționale școlare conexe formării competenței lectorale.....	120
2.	Transferul de cunoștințe, abilități, competențe în conduita lectorală a elevilor	136
CAPITOLUL VI. APLICAȚII ÎN DIDACTICA FUNCȚIONAL-INOATIVĂ: CONȚINUTURI, PROGRAME, SCENARII		156
1.	Didactica lecturii – orizonturi constructive de practică școlară.....	156
2.	Managementul motivant al activităților lectorale timpurii	162

3. Proiect curricular: Programa Cursului CDS „Lectura - metodă, tehnică și arta de a învăța să lecturezi”	169
4. Proiect didactic: Atelier transdisciplinar.....	176
5. Proiect de scenariu didactic integrat - aplicație la gimnaziu.....	185
EPILOGUL SPERANȚEI DE IUBIRE A LECTURII	197
BIBLIOGRAFIE.....	199
ANEXE	204
Anexa 1	204
Anexa 2	205
Anexa 3	206
Anexa 4	207
Anexa 5	208

LECTURA – UNIVERS DESCHIS ÎNTREBĂRILOR

În logica firească a lucrurilor cu care ne confruntăm în școli, licee, facultăți și nu numai, apar momente când actul formării, al manifestării și evaluării competenței lectorale, precum și universul specific al sferei motivațiilor justificative devin centre ale puterii noastre de a învăța, de a ne culturaliza, de a valoriza util și plăcut timpul nostru existențial.

Vocația judecăților constative în armonie cu judecățile evaluativ-reflexive ne permite confruntarea cu nu puține întrebări și, firesc, preocupări de a oferi răspunsuri lămuritoare și argumente de sprijin pe tot parcursul prezentei lucrări.

Așadar, am putea începe cu întrebarea cauzalității inițiatice, iar, pe parcurs, a celei privitoare la destinatari, completată cu celebra și provocatoare întrebare: cum procedăm pentru a ne apropia de un optim profesional didactic?

La întrebarea: „De ce nucleul tematic al acestei lucrări îl reprezintă lectura și formarea competenței lectorale, fie a unui text literar, fie a unui text nonliterar întâlnite în curricula școlară de azi?”, răspunsul presupune un continuu exercițiu constructiv, interogativ și corelațional creativ, pe care îl apreciem ca necesar și util în teoria și practica educației moderne.

Analitica simplificată a complexității structurii acestui exercițiu creative ne conduce la următoarele enunțuri de exprimare asertiv-interogativă:

- Care este natura esențial umană a arhitecturii lecturii prezente în curricula programele școlare?
- În ce constă inițierea elevului în lectură după învățarea alfabetului-cunoscut, recunoscut, citit, pronunțat, mai apoi scris și evaluat?
- Ce statut are astăzi lectura și cum funcționează ea în școală, la diverse niveluri ale școlarității, funcție și de specificitatea textului/genului operei literare nonliterare?
- S-a schimbat ceva în formele, tipurile și procesualitatea lecturii școlare și care sunt argumentele de susținere a acestor schimbări în didactica tipologiilor proiectate și practicate?

- De ce s-a redus din prezența simplei curiozități umane în domeniul lecturii de carte conex inocenței copilăriei, adolescenței și postadolescenței, fiecare cu startul, continuitatea și/sau discontinuitatea accesului la lecturile fundamentale care aveau loc?

- De ce nevoia atât de necesară crearea mediului/contextului stărilor afective-emoționale în interiorul sau exteriorul textului lecturii, unele asociate sau nu acestuia, cărora ar trebui să le acordăm atenție sau prioritate în comparație cu alte motivații sau coduri comportamentale specifice?

- Cum stimulăm aventurile imaginarii și creației vârstei copilăriei în pătrunderea diversității frumuseților evidențiate de adult-părinte, profesor, colegi, sau descoperite de subiectul însuși în procesul sau finalul lecturii?

- Ce cauze reale identificăm sau invocăm când se afirmă că astăzi copiii/elevii, chiar nu puțini adulți, nu mai citesc literatură, mai ales poezie la fel de mult ca altădată?

- Este cititul (vom spune mai corect încă lectură) unul din țintele explicative care induc multe din conduitele ce defavorizează comunicările/lecturile/citirile prezente pe alte canale de informare - telefon, internet, canale de comunicare electronice, emisiuni tv, jocuri digitale etc. oferite/primate și care focalizează repetitiv atenția, iau din timpul disponibil, planificat sau recomandat de a merge la bibliotecă (unde ne sunt bibliotecile școlare reale de altă dată, sau promise sub o formă virtuală, efect al existenței concrete a altor dispozitive electronice aflate în posesia doar a unor părinți și copii și care pot înlocui rapid tentația sau intenția mai greu de realizare și materializare a unui text publicat?

- Cu ce ipoteze operăm sau pătrundem în cercetarea lucrurilor pragmatice, a opiniilor, atitudinilor și conduitelor de mărturisire onestă, sinceră, anticipând sau pregătind soluții necostisitoare financiar, cognitiv sau temporal, calitativ eficiente și eficace pentru depășirea situațiilor întâlnite.

Premisele unui răspuns bine argumentat

Să-i dăm dreptate lui Nicolae Iorga, recunoscutul istoric, om de aleasă, enciclopedică și vastă cultură a cărții, care scria „O! Sfintele mele cărți, mai bune sau mai rele, pe care soarta prielnică mi le-a scos înainte, cât vă datorez ca om, că sunt om cu adevărat”.

Trimiterea la lectura și pătrunderea în universal cărților, școlare sau nonșcolare, reprezintă cel mai viabil și firesc fundament al formării copiilor pentru a înțelege progresiv propria lume și a altora, poate printr-un mai

nuanțat și mai bogat model mental, acțional și atitudinal ce l-am putea utiliza și noi ca educatori sau părinți.

Parcurgând drumul clarificării unor zone destinate aplicării principiului cauzalității simplificate, ne vom întreba, formulând câteva enunțuri, oarecum provocatoare, între care: de ce nu mai sunt copiii astăzi stăpâniți de visul de a avea cărți, de a le parcurge după propria dorință și propriul timp, evitând scuza presiunilor ofertelor tentante și repetate ale mass-media, televizorului, telefonului, a jocurilor și dispozitivelor, cum ne exprimam anterior mai larg răspândite și mult mai cumpărate de părinți, de voie sau nevoie (vezi învățământul online)?!

Să fie oare percepția schemelor sau a imaginilor color înțelese mai ușor, mai rapid, mai productiv decât înțelesurile sau vraja imaginației, a potențialei gimnastici a minții cerute de lumea poveștilor, a basmelor despre „zmei și feți frumoși?”, a cărților de science fiction, de biografii cuceritoare, cu efecte generatoare de bucurie sau de tristețe, solicitante de noi competențe lingvistice, de imagini și trăiri afective produse de o lume aparte, inedită prin personaje puternice sau situații probleme de rezolvat?

În condițiile educației permanente, a noilor canale cu presiuni și orizonturi de comunicare uneori cu semnificativă agresivitate la adresa conduitei de învățare prin lectură a copiilor, adolescenților și tinerilor, școlii și oamenilor școlii de astăzi le revin cel puțin formal sarcini legate de formarea deprinderilor, abilităților și atitudinilor valorice stabile, cu o dinamică aparte corespondentă paradigmatelor cunoașterii moderne, prin intermediul instituțiilor și mijloacelor sociale, de grup, familiale, personale și, firesc, prin *mijlocirea cărții/cărților!*

Într-un asemenea context, lectura poate avea și are în mod cert un rol funcțional decisiv. De asemenea, formarea gustului pentru citit și cultivarea/îmbogățirea limbajului de exprimare aleasă, nuanțată prin lectură se formează și se dezvoltă adecvat, stilizat și curat încă de la vârsta școlară mică și, cu deosebire, mai ales în cea gimnazială.

Formarea deprinderilor și abilităților relevante pentru studiul autonom, critic și creator al unui text literar sau nonliterar soluționează managerial multe din problemele apărute în perioada școlară, devenind astfel o cerință și un standard de realizare a calității învățământului modern actual, de formare a competenței lectorale.

Revenind la tema propusă, putem spune, fără grija unor preocupări stricte privind indicii de originalitate și eficiență metodologică, că rata de actualitate este de certă semnificație socială, este provocatoare, are relevanță și prezintă suficiente rațiuni pragmatice pentru optimizarea progreselor în educația copiilor.

Dintre acestea, reținem și deschiderea oferită de punctul nostru de vedere (Neacșu, 2009), reluând o subtilă și puternică forță persuasivă a ideilor ce urmează, anume conform cărora: „O națiune care nu citește rămâne în stare de inferioritate, fără forță și impuls creativ, fără sens, fără sensibilitate pentru linie și rază, fără pasiune pentru gând și frumusețe de sens. Cartea este un tonic-miracol și eternitate”.

Există numeroase studii de educație și economie socială și, în special, de piață privind fondurile alocate educației în România care pun accent și pe alocațiile financiare precare destinate fondului de carte pentru bibliotecile școlare, la care elevii ar putea să aibă acces pentru îndeplinirea corectă a sarcinilor școlare, pentru lărgirea ariei de cunoaștere, în opoziție cu motivațiile deficitare existente. Se creează astfel condițiile reducerii numărului de probleme cu statut de premise necesare asigurării unei economii sănătoase, utile și utilizabile în creșterea orizontului cunoașterii. Există o serie de campanii desfășurate de foarte multe ONG-uri și care vizau donarea de cărți de către elevi și tineri, relocând către școli suficiente fonduri pentru a achiziționa cărți.

„Jocul” nostru în această teză este tentat să pătrundă și a pătruns în câteva din petele albe ale lipsei de lectură a cărților. Mai mult, ei sunt iubitorii paradigmei învățării prin lectura cărților, prin apelul didactic nedisimulat la metodele recomandate, practicate de promotorii lecturilor școlare în și în afara școlii.

Astfel, ne-am dorit să demonstrăm faptul că introducerea ca materie de studiu la decizia școlii a disciplinei opționale „Lectura-metodă, tehnică și artă de a învăța să înveți prin citire de texte”, elevii vor reuși să înțeleagă faptul că lectura activă este un prim pas în rezolvarea de probleme, în înțelegerea noțiunilor și conceptelor abstracte, în înțelegerea textelor literare și a mesajului lor, în înțelegerea problemelor vieții care îi înconjoară și astfel pot descoperi modalități de rezolvare a lor. Toate acestea vor avea ca punct final creșterea progresului școlar.

Din logica intimă a deschiderii lecturii tezei se rețin ca esențiale următoarele repere:

- Căutarea reușită în interiorul minții copiilor de gimnaziu, mai ales a celor care încă învață să citească, de a-și forma în timp și cu timpul, competența lectorală;

- Atingerea normală prin efort persuasiv al unei continue, active și productive stări de cunoaștere sensibilă a educatorului prin valori ale citirii funcționale și profunde ideatic;

- Asocierea în mintea copilului „ce?” și „cum?”, astfel încât informația recepționată de creierul încă nu total pregătită să parcurgă triada succesiunii

tregerii de la global, la fragment apoi, din nou la integrat, pe linia literă-sunet-silabă-cuvânt, sintagmă, propoziție, frază, text;

- Producerea avansului asocierii experienței trecute, cu nevoia de completare a lacunei, la unitatea non pasivă, cu o energetică mentală opace, biofizică și procesatoare, implică cele două emisfere cerebrale, în profunditatea unității dintre citirea cu voce tare la cititul cu voce interioară și apoi simbolică;

- Premisele teoretico-metodologice sunt atașate ideii centrale conform căreia învățăm să citim, citim pentru a învăța, depunem eforturile didactice, căutăm argumente și facem investigații pentru a se optimiza citirea/lectura ca învățare, pentru a atinge standardele unui nou stil de a fi contemporani cu noile paradigme ale societății cunoașterii cu ajutorul axiomelor digitalului, interculturalului, ale depășirii analfabetismului funcțional, cu deosebire în mediul rural, acolo unde vulnerabilitatea pregătirii școlare devine premisă sigură a inegalității de șanse, de obstacol epistemologic, de limitare a accesului la civilizație informațională, de a realiza gândiri creative, autonome, eficiente. Performanțele lecturii și ale realității competenței lectorale la elevi, a devenit un punct de interes al evaluării internaționale (PISA 2002,2015).

În consecință, lucrarea este alcătuită atât din capitole teoretice a căror coerență oferă un fundament teoretic, explicând conceptele-nucleu ale lucrării, deopotrivă investigative prin statutul de exemplaritate al logicii variabilelor listate, al calității ipotezelor formulate, al efortului de pătrundere în mecanismele funcționale ale mentalului unui eșantion din școli gimnaziale din mediul rural, deficitare educațional, alături de școli gimnaziale din mediul urban din județul Buzău, format elevi, profesori, directori, părinți, inspectori de specialitate.

Acestora li se asociază corect, echilibrat și oportun un bagaj semnificativ de metode, tehnici și instrumente de investigație, de prelucrare și interpretare a unora dintre rezultate.

Cele mai semnificative date ale lucrării sunt nestandardizate, efecte opiniilor generate de aplicare scalelor atitudinale, chestionarelor de percepție și autopercepție, fișelor de observare a comportamentului elevului lector, tehnicii check listengului, analizei de valori, indicatorilor de evaluare a progreselor, diagramei temporală, profilurilor profesorului mentor.

În final, lucrarea conține un grup de programe, modele și scenarii de didactică funcțională aplicativă destinat trezirii conștiinței pragmatice de formare a competenței lectorale la elevii de gimnaziu.

Vom regăsi o reușită programă a unui opțional relative academic privind „Lectura – metodă, tehnică și arta de a învăța să înveți prin citire de texte”.

Completive se dovedesc a fi componentele de sinteză limitată unor variate tehnici de învățare eficiente.

Valorice se vor dovedi minidecupajele tematice ale tratării didactice specifice unor tradiționale, inovative de predare-învățare a unor texte literare,

Scenarii de succes școlar și social care își vor atinge succesul așteptat și meritat se vor dovedi și proiectele didactice adecvate orientării mentalului interdisciplinar al didacticilor specialității limbă și comunicare.

Vom continua eforturile de analiză, promovând mereu întrebări și răspunsuri argumentate și sperăm stimulative pentru dialogul deschis deja.

CAPITOLUL I

CURRICULA ȘCOLARĂ ȘI UNIVERSUL LECTURII ÎN GIMNAZIU

1. Corpusul și articulațiile curriculei gimnaziale - repere constructive

1.1. Concepte, obiective, factorialitate explicativă

În condițiile educației permanente, a noilor presiuni și orizonturi de comunicare cu semnificativă solicitare relativ directă la adresa conduitei de învățare prin lectură a copiilor, adolescenților și tinerilor, școlii de astăzi îi revine, cel puțin formal, misiunea de a-și asuma misiuni și roluri centrate de pregătirea și formarea personalității elevilor.

Substanțiale ca poziție și putere educațional-formativă sunt abilitarea calitativă cu sisteme operaționale transferabile de cunoștințe, deprinderi, abilități, valori și atitudini sociale valorice stabile, cu o dinamică pozitivă și gestionabilă în timp, toate cu optime corespondențe paradigmatelor economiei cunoașterii moderne. În sistemul instituțiilor și a mijloacelor educativ-sociale, de grup, familiale și personale se situează ca necesare școala, cartea, biblioteca reală sau virtuală, profesioniștii care le slujesc.

Într-un asemenea context, lectura poate avea și are în mod cert un rol decisiv încă de la vârsta școlară mică și mai ales gimnazială. Ea devine astfel una esențială pentru întreg învățământul modern actual analog sau digital deopotrivă.

Literatura și conținuturile celorlalte discipline din ariile curriculare cunoscute, dar în special lecturile școlare, inclusiv cele literare, pun la dispoziția copilului care învață cunoștințe despre universul existenței umane, despre trecutul istoric și evoluția popoarelor, despre valorile mediului creat existențial, despre muncă și profesii, despre semenii noștri și animalele domestice de lângă noi, despre ce înseamnă cultură și civilizație și, nu în ultimă instanță, educație pentru sănătate, ecologică, culturală, artistică, spiritual-religioasă, energetică..

Responsabilitatea școlii de azi în a stârni natural sau altfel interesele cognitiv-emționale ale copilului și de a-i cultiva gustul și plăcerea pentru

citit devine incontestabilă. Acesta este motivul pentru care încă din timpul ciclului primar trebuie să știm *ce* citesc elevii, *cum* citesc, *când* citesc, cu ce resurse alimentează aceste răspunsuri, ținând cont de vârsta lor, de particularitățile individuale, de calitatea intermediarilor. Cititorii de orice vârstă vor fi instruiți cu privire la utilizarea cărții, cum pot utiliza alte mijloace moderne de informare-comunicare, inclusiv cele de natură digitală sau audio-vizuală, ca premise tehnice esențiale, definatorii ale tot ce semnifică astăzi învățare modernă, inovativă. De aici prezența printre factorii umani intrinseci și de context formative a paradigmei educative asociate valorilor cunoașterii autentice, în special a practicilor de răspuns la spectrul de nevoi și la nevoia de manifestare a unor calități, precum știință de carte, răbdare, perseverență, voință, timp, calificare în domeniu, precum și, în nu puține cazuri, oferta de modele de înaltă valoare etic umană.

Elevii pot citi în general, atât cărți specifice vârstei lor, dar și creații al căror mesaj este adaptabil și de folos atât celor mici, cât și tinerilor, adulților, seniorilor. Faptul că există o varietate atât de mare de creații științifice, tehnologice, artistice din domenii diferite, nu puține care se adresează și școlărilor, scoate în evidență atât nevoia oamenilor de a crea, de a scrie, de a destina citirii, stimulând receptivitatea față de frumos, față de cunoaștere în general, de a satisface realele curiozități epistemice.

Luând în considerare creațiile umane precum basmele și poveștile, textele science-fiction, operele lirice, de aventuri istorice, geografice, științifice, tehnice, pragmatice sau despre propria viață, semnalăm că de-a lungul vremurilor, în special după apariția limbajului scris alături de istoria celui oral, grafic sau plastic au fost create opere îndrăgite de copii, din zorii copilăriei, de adolescenți sau tineri, și, firesc, de adulți și vârstnici. Aceste tezaure au o valoroasă contribuție la formarea trăsăturilor de caracter, a personalității și voinței cititorului, în dezvoltarea proceselor lui de gândire și cunoaștere, a emoțional-afectivului sau spiritualului.

De aici o primă cerință vizând învățarea/formarea incipientă dar corectă a deprinderilor/ abilităților/ capacităților de bază specifice practicii utile în atingerea eficienței optime a lecturii unei cărți intrate în câmpul activității unui elev, Al doilea pas important este învățarea/formarea corectă a abilităților/ capacităților de lectură specifice/specializate unui anume domeniu (vezi studiul într-o limbă străină), și care implică atingerea eficienței optime a studiului unei cărți devenite obligatorii câmpului activității /statutului unui elev.

Astăzi, lectura a ajuns într-un impas în rândul elevilor datorită diminuării dorinței, a timpului disponibil și plăcerii de a citi, în favoarea lecturilor orientate valorificatoare ale ofertei dispozitivelor bazate pe tehnologiile informației și comunicării (TIC). Dificultățile în materie de

abordare a textelor școlare mai dificile (spre exemplu a textelor științifice documentare neprelucrate didactic, a poeziei filosofice sau, moderne ca stil, a liricului complex sau al unor texte nonliterare, cauzate de specificul dificultăților de limbaj (de specialitate - vezi chimia, fizica, matematica, tehnologia). De aici căutările noastre de a căuta și oferi noi modalități de a „chema” elevul în practica lumii notelor, schițelor sau inițierea în textele conținând simboluri prin medierea consiliată, pregătită a contactului cu textul original.

Contactul cu poezia filosofică, chiar liric-emoțională, cu textul științific este o experiență dificilă de lectură pentru elevi. Sunt situații în care elevul nici măcar nu încearcă să înțeleagă textul relativ complex prin limbajul utilizat, deoarece sunt cuvinte /termeni sau alte obstacole care împiedică înțelegerea textului încă de la început. Pentru ca textul citit să nu pară o înșiruire de cuvinte de neînțeles sau plictisitoare pentru cititor, este necesară o stare de reflecție și vibrație aparte necesare percepției semnificațiilor. Utilizarea auxiliarelor și mijloacelor media de adresare unui auditoriu, cum ar fi: prezentările Power Point, filmele scurte de pe YouTube, interpretarea unui text cu ajutorul unui cadru didactic, sau mediat audio-vizual, ca material didactic de sprijin(dicționar, ghid memorator, suport vizual descifrabil etc.) ar fi extrem de utile în dezvoltarea progresivă a capacității de receptare, înțelegere, prelucrare, apropiere sensibilă de un conținut, de stăpânirea esenței mesajelor.

Considerăm importantă **tehnica de intrare în textul unei lecturi**. Aceasta se realizează atât prin simpla citire a textului, dar și cu ajutorul unei înregistrări audio sau al unei mărturii video a autorului însuși. Nu întotdeauna este ușor elevului neantrenat/format să perceapă anumite situații ipotetice sau să decripteze narativ-explicativ trăiri mental-emoțional – afective mai complexe ale ușnei minți bogate în metacognitiv. Problema metodologică rămâne: cum să-l apropiem pe elev de decriptarea și înțelegerea mesajului autorului, a sensurilor unui text imaginar, sau a unui bogat în valori create sau trăite de autorul textelor, de fantasticul ipotetic - imaginar științific lansat de autor unui text nonliterar sau de sciene-fiction.

1.2. Educația școlară și formarea de competențe lectorale.

Definire și taxonomii

Evoluția societății cunoașterii și implicit a școlii moderne care gândește și proiectează viitorul apropiat, pregătind generațiile de elevi aflați pe băncile școlilor pentru mâinele intempestiv, impune cu necesitate evoluții mentale și imaginativ-creative, uneori greu anticipabile ale strategiilor de predare și învățare prin lectură nepregătite didactic.

Principalii actori ai școlii s-au specializat în asigurarea unor facilități privind dinamica raporturilor între conduitele actorilor educației și standardele elaborate social în domeniu. Într-un plan mai larg, considerăm explicită nevoia realizării funcțiilor derivate din sau asociate cu relațiile educației școlare și cerințele societății moderne, luând în considerare și raporturile dintre cererile crescânde ale educației de calitate și oferta științifică sau didactic-formativă.

Consecința: specialiștii și experții în politicile publice destinate formării prin educație/ formare cer cu insistență schimbări la nivelul sistemelor alternative de pregătire inițială și de perfecționare a cadrelor didactice, precum și a celor de selecție a formatorilor externi solicitați să-i instruiască pe cei aflați pe băncile școlilor sau în amfiteatre. Ținta esențială vizează atingerea standardelor de performanță academică, ale eficienței și eficacității competențelor privind asigurarea calității forței de muncă pentru a fi/deveni competitivă social, cultural, științific, spiritual și energetic în viitorul apropiat. Baza de construcție a temeiurilor culturii școlare și a celei generale devine tot mai largă și accentuată formativ, situată atât la nivelul competențelor proiectate ca finalități, cât și la nivelul proceselor de pregătire prin învățare, prin studiu sistematic.

Punctul de start al acestui demers se bazează frecvent pe strategii holist-integratoare, de natură să ofere actorilor ei de bază soluții fundamentate teoretic și practic. Nucleul lor central se poate situa în sfera raporturilor obiectivelor didactice și profesionale cu noile standarde ale economiei cunoașterii, aflate permanent în confruntare cu educația bazată pe competențe de bază și transversale.

Odată cu ideea definirii termenului de „competență”, se cuvine să vorbim succint de istoricul acestuia, și apoi, cu firească aplecare, să vorbim despre structura și dimensiunile acestuia.

Unii autori definesc conceptul de competență utilizând un context profesional, în special vorbitorii de limbă engleză și limba franceză ai anilor ’70. Termenul ca atare a fost utilizat pentru a defini acel cumul de valori de care au nevoie angajații unei organizații, pe lângă calificările definite, pentru a acționa eficient într-o serie de situații apărute la locul de muncă” (Legendre, 2008).

Mai apoi, în anii ’80, a început să apară în mai multe țări *sintagma strategii didactice bazate pe competențe*, vizând, în special, învățământul și formarea vocațională.

Competența reprezintă la nivelul analizelor relativ recente „o combinație complexă de cunoștințe, abilități, interpretări, valori, atitudini și dorințe/așteptări, care conduc la măsuri concrete și eficiente, întreprinse de om în lume sau într-un domeniu anume”² (Hoskins & Crick, 2010, p.5).

Simplificat, enunțul semnifică limpede un lucru, anume acela că trebuie să fii capabil să aplici, în mod eficient, o combinație nu numai de cunoștințe, dar și de abilități, să fii capabil de interpretări și atitudini pentru a putea reacționa cu succes într-o anumită situație, sau pentru a soluționa o problemă apărută în lumea reală sau virtuală.

În literatura de specialitate identificăm mai multe categorii de clasificare a modelelor/tipurilor de competențe, unele fiind specifice fie unui domeniu de referință, unei discipline de învățământ, unei arii curriculare, fie considerându-le în forma lor de bază, identificabile drept caracteristici/calități comune mai multor domenii, numite generic *competențe transversale*.

Lărgind universul discuției și al preocupărilor de analiză educațional-formativă, în literatura experților europeni găsim frecvente trimiteri la referențialul științific și pedagogic al ceea ce ei numesc Cadrul de Referință European, preluat/acceptat și de experții români. În esență, acesta cuprinde opt competențe-cheie considerate importante în logica și psihologia curriculară modernă, toate aflându-se într-o relație de interdependență.

Lista acestora se prezintă după cum urmează:

- 1) Comunicarea în limba maternă;
- 2) Comunicarea în limbi străine;
- 3) Competență matematică și competențe de bază privind tehnologia;
- 4) Competența digitală;
- 5) Capacitatea de a învăța să înveți;
- 6) Competențe sociale și civice;
- 7) Capacitatea de a avea inițiativă și spirit antreprenorial;
- 8) Conștiința culturală și expresiile acesteia.

Competența de comunicare în limba maternă, în cazul nostru, limba și literatura română, devenită subiect central al analizelor destinate inițierilor în sistematica lecturilor școlare, se referă la „capacitatea de a exprima și interpreta concepte, gânduri, sentimente, fapte și opinii, atât în formă orală, cât și în formă scrisă (ascultare, vorbire, citire și scriere), de a interacționa lingvistic într-un mod adecvat și creativ” (Gilleran, 2014).

Conform noilor metodologii profesional-didactice, paradigma numită *competența de comunicare* nu este abordată într-un sens restrictiv și de sine stătător, ci, mai degrabă, este integrată în curricula școlară, definind un tot unitar a ceea ce specialiștii domeniului educației din România numesc sintetic Curriculum. Concret, reamintim că ne confruntăm fie cu o viziune pentagonală (Potolea și Toma, 2010; Neacșu, 2010), fie una triunghiulară (Negreț, 2008 ș.a.), ambele relativ comprehensive în explicații, cu detalii neunitare conceptual, dar aspirând să devină explicit operante în planul

operațional – pedagogic și evaluativ-obiectiv al dezbaterilor privind formarea competențele în domeniile curriculei școlare.

Astfel, integrarea curriculară poate fi descrisă ca o abordare a predării - învățării – evaluării, bazată atât pe principii teoretice, cât și practice, probând însă esențiale dezvoltări argumentate, comprimând seturi de cunoștințe, abilități, atitudini și valori.

În esență, acestea sunt inculcate mai ales în conținutul unei discipline, exprimându-se fie intradisciplinar sau interdisciplinar, având drept scop de a asigura și dezvolta o mai profundă înțelegere modulară a ideilor sau conceptelor cheie. Acestea devin realități educaționale analizabile în măsura în care componentele curriculei sunt intercorelate coerent și implicând acțiunile personalizate a celor doi actori principali aflați într-o reală și necesară relație: elevii și cadrele didactice.

Beneficiile acesteia relații directe se manifestă sintetic în conduita elevilor datorită particularităților de vârstă, precum și diversității tipurilor de organizare a instruirii formale. În clasele gimnaziale, instruirea este realizată de diverși profesori, fiecare specializat pe o anumită disciplină de studiu(monospecializare, cu limitele și avantajele cunoscute), în cazul nostru a profesorilor cu specializare de: limba română și/sau limbi străine, istorie, geografie, chimie, fizică, biologie, filosofie, psihologie, educație civică ș.a. Sigur, am nominalizat doar câteva domenii unde integrarea conținuturilor este mai ușor de realizat, forma consacrată fiind interdisciplinaritatea, fără a exclude multi- sau transdisciplinaritatea prezente în construcția unor proiecte și programe educaționale sau modele de evaluare.

Dintre avantajele integrării curriculare la clasele învățământului general din Romania, pe fondul invocării și a unora dintre caracteristicile esențiale ale acesteia, pot fi enumerate succint ca fiind relativ vizibile următoarele:

- flexibilitate didactică și permisivitate de acțiune prin modulare curriculară; profesorii pentru învățământul primar și gimnazial își pot planifica strategii de formare-dezvoltare a competențelor-cheie, de înțelegere a bazelor cunoașterii fundamentelor culturii școlare gândite și proiectate spre a articula direcțiile de acțiune și reflecție ale elevilor, precum și stăpânirea unităților de învățare preconizate în respectul standardelor programelor de studiu;

- prioritate acordată unității predării și învățării cunoștințelor și formării prin experiențe pozitive, transferabile, prin alegerea punctelor comune între subiectele abordate, prin stimularea capacităților cognitive și emoționale ale elevilor, prin asigurarea progresului propriei învățări asociate cu dezvoltarea unei viziuni holiste și integrate cu potrivire la echilibrul